

ΕΙΔΙΚΟ ΑΡΘΡΟ SPECIAL ARTICLE

Δημόσια Υγεία στον 21ο αιώνα Επαναπροσδιορίζοντας το σύστημα Δημόσιας Υγείας στην Ελλάδα μετά την κορωνοϊό εποχή

Το άρθρο παρουσιάζει τις βασικές προτάσεις πολιτικής και τις στρατηγικές προτεραιότητες για τη θεσμική αναβάθμιση του συστήματος Δημόσιας Υγείας (ΔΥ) στην Ελλάδα, στη μετά την πανδημία COVID-19 εποχή. Τονίζει ότι η υγεία συνιστά θεμελιώδες ανθρώπινο δικαίωμα και βασικό στοιχείο της κοινωνικής και της οικονομικής ανάπτυξης, ενταγμένο στους στόχους βιώσιμης ανάπτυξης του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ). Το Σχέδιο Δράσης, που αναπτύχθηκε στο πλαίσιο της Πρωτοβουλίας 1821–2021 του Ιδρύματος Μποδοσάκη, βασίστηκε σε συμμετοχική διαδικασία και στην εμπλοκή της επιστημονικής κοινότητας, της αυτοδιοίκησης και της κοινωνίας των πολιτών. Περιλαμβάνει τέσσερις βασικούς άξονες (πολιτικό, επιστημονικό, στρατηγικό και επιχειρησιακό) και δίνει έμφαση σε παρεμβάσεις στους προσδιοριστές της υγείας, στη διατομεακή διακυβέρνηση και στη μείωση των ανισοτήτων. Οι 17 προτάσεις του Σχεδίου συγκροτούν έναν ολοκληρωμένο οδικό χάρτη μεταρρυθμίσεων, με στόχο ένα σύγχρονο, ανθεκτικό και δίκαιο σύστημα ΔΥ. Η διακυβέρνηση, η ηγεσία, ο συντονισμός και η συλλογική λογοδοσία αναδεικνύονται ως βασικές προϋποθέσεις για την επιτυχία.

Λέξεις ευρετηρίου

Δημόσια Υγεία
Διακυβέρνηση
Πολιτικές
Σύστημα
Υπηρεσίες

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η υγεία συνιστά προϋπόθεση, δείκτη και αποτέλεσμα μιας ευημερούσας και βιώσιμης κοινωνίας. Είναι πανανθρώπινο δικαίωμα και δεν είναι τυχαίο ότι κατέχει κεντρική θέση στην κοινωνική και στη βιώσιμη ανάπτυξη, όπως

αυτή ορίζεται στο πλαίσιο των 17 στόχων για τη βιώσιμη ανάπτυξη του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ).¹ Η υγεία και η ευεξία ενός λαού οφείλουν να αποτελούν κεντρικές παραμέτρους στη διαμόρφωση πολιτικών ανάπτυξης και ευημερίας.

ΑΡΧΕΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΙΑΤΡΙΚΗΣ 2025, 42(Συμπλ 1):16–22
ARCHIVES OF HELLENIC MEDICINE 2025, 42(Suppl 1):16–22

Α.Δ. Τσουρός,¹
Γ. Κυριόπουλος[†],²
Ε. Θηραϊός,³
Κ. Σουλιώτης,⁴
Ξ. Κοντιάδης,⁵
Α. Βοζίκης⁶

¹Πρώην Διευθυντής Πολιτικής και Διακυβέρνησης για την Υγεία και Ευεξία, Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (ΠΟΥ) Ευρώπης και Adjunct Professor, Department of Global Health, Boston University School of Public Health, Boston, United States of America

²Πρόεδρος Ινστιτούτου Οικονομικών της Υγείας – Απεβίωσε το 2022

³Γενικός/Οικογενειακός Ιατρός, Διευθυντής ΕΣΥ, Προϊστάμενος Γενικής Διεύθυνσης, Οργανισμός Διασφάλισης της Ποιότητας στην Υγεία ΑΕ (ΟΔΙΠΥ ΑΕ), Πρόεδρος Ιατρικής Εταιρείας Αθηνών, Αθήνα

⁴Καθηγητής Πολιτικής Υγείας, Κοσμήτορας Σχολής Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου, Κόρινθος

⁵Καθηγητής Δημοσίου Δικαίου και Κοινωνικής Διοίκησης, Πάντειον Πανεπιστήμιο και Πρόεδρος του Κέντρου Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου, Αθήνα

⁶Καθηγητής, Εργαστήριο Οικονομικών και Διοίκησης της Υγείας (LabHEM), Τμήμα Οικονομικής Επιστήμης, Πανεπιστήμιο Πειραιώς, Πειραιάς

Public health in the 21st century
– Redefining the public health
system in Greece
in the post-COVID era

Abstract at the end of the article

Η πανδημία της COVID-19 λειτούργησε ως καταλύτης για την ευαισθητοποίηση της παγκόσμιας κοινής γνώμης και την αναγκαιότητα ενδυνάμωσης των συστημάτων δημόσιας υγείας με έμφαση στην ετοιμότητα, στην πρόληψη και στη βιωσιμότητα. Η συγκυρία αυτή πρόσφερε μια μοναδική ευκαιρία για μια συνολική αναβάθμιση της Δημόσιας Υγείας (ΔΥ) στην Ελλάδα, καθιστώντας επιτακτική την ανάγκη διαμόρφωσης ενός σύγχρονου, ολοκληρωμένου συστήματος ΔΥ, αντάξιου των προκλήσεων του 21ου αιώνα. Ένα σύστημα διατομεακό, διεπιστημονικό και διεπαγγελματικό με ισχυρές δομές σε κεντρικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο. Η πανδημία απέδειξε ότι η επένδυση σε ένα ισχυρό σύστημα ΔΥ αποτελεί επένδυση στην ανθεκτικότητα και στην ασφάλεια της χώρας.

Το Ίδρυμα Μποδοσάκη, στο πλαίσιο της Πρωτοβουλίας 1821–2021 που δημιουργήθηκε με αφορμή την επέτειο των 200 ετών από την έναρξη της Ελληνικής Επανάστασης, πραγματοποίησε Σχέδιο Δράσης² για τη ΔΥ.

Το άρθρο βασίζεται στις προτάσεις της θεματικής ομάδας «Πολιτικές και διακυβέρνηση ΔΥ», οι οποίες διατυπώθηκαν στο πλαίσιο της εκπόνησης του Σχεδίου Δράσης.

Η αναφορά στο σύστημα ΔΥ δεν πρέπει να εκλαμβάνεται ως το σύστημα υπηρεσιών περίθαλψης που απευθύνεται σε άτομα ή ασθενείς. Το Σχέδιο Δράσης αφορά στις υπηρεσίες και στις δραστηριότητες που επικεντρώνονται στην πρόληψη και στην προαγωγή της υγείας, στην προστασία και στην παρακολούθηση της υγείας σε πληθυσμιακό επίπεδο, καθώς και στη διαχείριση κρίσεων.

Ο στόχος του Σχεδίου Δράσης ήταν η παρουσίαση των βασικών στρατηγικών πυλώνων, των δομικών στοιχείων και των χαρακτηριστικών ενός σύγχρονου και ολοκληρωμένου συστήματος ΔΥ, καθώς και των προϋποθέσεων για την υλοποίησή του. Το Σχέδιο εξέτασε τη λειτουργική και τη δομική αποτύπωση του συστήματος ΔΥ στην Ελλάδα σήμερα σε σχέση με τις σύγχρονες προσεγγίσεις και τις προτεραιότητες υγείας της χώρας, προτείνοντας τις αναγκαίες πολιτικές επιλογές και στρατηγικές προτεραιότητες για την αναβάθμισή του. Επί πλέον, το Σχέδιο είχε ως στόχο τον καθορισμό των ιεραρχημένων ενεργειών και των βημάτων για την υλοποίηση των προτεινόμενων δράσεων, καθώς και τον προσδιορισμό των κρίσιμων παραγόντων για την επιτυχία της συνολικής προσπάθειας.

2. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ ΔΡΑΣΗΣ

Ακολουθήθηκε μια ανοικτή και συμμετοχική διαδικασία. Η επταμελής Κεντρική Συντονιστική Ομάδα του εγχειρίματος είχε τη στήριξη 50μελούς Επιστημονικής Επιτροπής

με ευρεία εκπροσώπηση από την ακαδημαϊκή και την επαγγελματική κοινότητα της ΔΥ, θεσμικών παραγόντων και εκπροσώπων της κοινωνίας των πολιτών. Δημιουργήθηκαν 20 διεπιστημονικές θεματικές ομάδες, στις οποίες συμμετείχαν >150 επιστήμονες. Η προσπάθεια αξιοποίησε τις δυνατότητες που προσφέρουν επιστημονικές και άλλες πλατφόρμες (όπως συνέδρια, διοικητικά συμβούλια των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης [ΟΤΑ], η Ιατρική Εταιρεία Αθηνών, η Διαρκής Επιτροπή Κοινωνικών Υποθέσεων της Βουλής) και δημιούργησε συνθήκες εμπλοκής, διαλόγου, συνεργασίας και ευαισθητοποίησης με θεσμικούς και ακαδημαϊκούς φορείς, επιστημονικές εταιρείες, επαγγελματικά σωματεία (ιατρούς ΔΥ, επόπτες ΔΥ, επισκέπτες υγείας), μη κυβερνητικές οργανώσεις, πολιτικά κόμματα, καθώς και με την τοπική και την περιφερειακή αυτοδιοίκηση.

Στην αρχή του εγχειρίματος ζητήθηκαν, με τη χρήση ερωτηματολογίου μέσω διαδικτύου, η γνώμη και οι απόψεις των εν ενεργεία λειτουργών της ΔΥ. Ερωτηματολόγιο εστάλη, επίσης, στους 250 δημάρχους που συμμετέχουν στο Ελληνικό Διαδημοτικό Δίκτυο Υγιών Πόλεων. Έγιναν διαβουλεύσεις σε δύο συναντήσεις με τις Επιστημονικές Ιατρικές Εταιρείες υπό την αιγίδα της Ιατρικής Εταιρείας Αθηνών με τη χρήση ειδικού ερωτηματολογίου και επήλθε συμφωνία σε κείμενο διακήρυξης για την ένταξη της ΔΥ στην κλινική εκπαίδευση και τις επιστημονικές τους δραστηριότητες. Παράλληλα, πραγματοποιήθηκαν ενημερώσεις και συζητήσεις για το μέλλον της ΔΥ στην Ελλάδα με την Κεντρική Ένωση Δήμων Ελλάδος, την Ένωση Περιφερειών Ελλάδας, καθώς και με εκπροσώπους όλων των πολιτικών κομμάτων της Βουλής των Ελλήνων κατά την κοινοβουλευτική περίοδο 2019–2023.

Το Σχέδιο, με στόχο την αναβάθμιση του συστήματος ΔΥ, αναπτύχθηκε με βάση τους εξής τέσσερις βασικούς άξονες, ενταγμένους σε ένα επιστημονικά τεκμηριωμένο και σύγχρονο εννοιολογικό πλαίσιο:

- **Πολιτικός άξονας:** Η υγεία και η ευεξία πρέπει να εντάσσονται στο επίκεντρο της κοινωνικής και οικονομικής πολιτικής. Απαιτείται διατομεακή συνεργασία και πολυεπίπεδη διακυβέρνηση. Καθοριστικό ρόλο διαδραματίζει η τοπική αυτοδιοίκηση. Η διπλωματία υγείας ενισχύεται, ενώ η ενεργός συμμετοχή των πολιτών και της κοινωνίας των πολιτών είναι απαραίτητη
- **Επιστημονικός άξονας:** Η έμφαση δίνεται στις σύγχρονες έννοιες και προσεγγίσεις της ΔΥ, με στοχευμένες δράσεις στους κοινωνικούς, στους περιβαλλοντικούς και στους συμπεριφορικούς προσδιοριστές της υγείας, καθώς και στην αντιμετώπιση των ανισοτήτων
- **Στρατηγικός άξονας:** Προτεραιότητα δίνεται στον καθορισμό των βασικών λειτουργιών της ΔΥ, με στόχο την

οργάνωση του συστήματος, τη δημιουργία κατάλληλων δομών, τον αποτελεσματικό συντονισμό και την εξασφάλιση των αναγκαίων προϋποθέσεων για την εφαρμογή τους

- *Επιχειρησιακός άξονας:* Αναγκαίος είναι ο προσδιορισμός κρίσιμων παραμέτρων, όπως η χρηματοδότηση, το ανθρώπινο δυναμικό, η εκπαίδευση, οι συνεργασίες και η ανάπτυξη ικανοτήτων και δεξιοτήτων που εξασφαλίζουν την πρακτική εφαρμογή των στόχων.

Το εγχείρημα ανέδειξε και ανέπτυξε τις κύριες λειτουργίες της ΔΥ, όπως ορίζονται από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας (ΠΟΥ),³ ενσωματώνοντας σύγχρονες έννοιες, στρατηγικές και πρακτικές από τη διεθνή εμπειρία.

3. ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΚΑΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΕΝΟΣ ΣΥΓΧΡΟΝΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΥΓΕΙΑΣ

Το δικαίωμα στην υγεία είναι θεμελιώδες και απαραβίαστο. Το εν λόγω δικαίωμα μεταφράζεται σε ανεμπόδιστη πρόσβαση σε όλους στην περίθαλψη και στη φροντίδα, στην πρόληψη και στην προστασία, αλλά και σε συνθήκες διαβίωσης και εργασίας που προάγουν και δεν βλάπτουν την υγεία.

Σύμφωνα με τον ΠΟΥ, η ΔΥ καλύπτει 10 λειτουργίες, 5 βασικές και 5 υποστηρικτικές στρατηγικής σημασίας: (α) *Βασικές:* Συστηματική παρακολούθηση της υγείας του πληθυσμού, των ανισοτήτων στην υγεία και των αναγκών σε υπηρεσίες υγείας και φροντίδας, προστασία, πρόληψη (πρωτογενής, δευτερογενής, τριτογενής), προαγωγή υγείας, προετοιμασία και ανταπόκριση σε επείγουσες καταστάσεις. (β) *Υποστηρικτικές:* Ηγεσία, διατομεακή διακυβέρνηση, διπλωματία της υγείας και δομές της ΔΥ σε όλα τα επίπεδα – εθνικό, περιφερειακό, τοπικό, διεπιστημονικό σώμα λειτουργιών ΔΥ, χρηματοδότηση, επικοινωνία και κοινωνική κινητοποίηση και έρευνα των συνθηκών που επηρεάζουν την υγεία του πληθυσμού, καθώς και αξιολόγηση παρεμβάσεων και υπηρεσιών.

Οι βασικοί τομείς δραστηριοποίησης της ΔΥ είναι οι χαρασσόμενες πολιτικές, η νομοθεσία, τα προγράμματα και οι παρεμβάσεις στον πληθυσμό και σε διάφορες ομάδες, οι υπηρεσίες ΔΥ και οι παρεμβάσεις στο φυσικό, στο κοινωνικό και στο δομημένο περιβάλλον.

Οι σύγχρονες αντιλήψεις για τη ΔΥ δίνουν ιδιαίτερη έμφαση στους προσδιοριστές της υγείας. Οι προσδιοριστές αυτοί ταξινομούνται σε διάφορες κατηγορίες: κοινωνικοοικονομικές, περιβαλλοντικές, συμπεριφορικές, υπηρεσίες υγείας και βιολογικές/γενετικές.

Οι κοινωνικοοικονομικοί προσδιοριστές περιλαμβάνουν στοιχεία, όπως το εισόδημα, η εργασία, η εκπαίδευση, οι κοινωνικές σχέσεις, οι συνθήκες ανάπτυξης παιδιών και οι εμπορικές πρακτικές. Οι περιβαλλοντικοί προσδιοριστές περιλαμβάνουν το φυσικό και δομημένο περιβάλλον, το πράσινο, τις κατοικίες, τα μεταφορικά μέσα, τη γειτονιά, τα σχολεία και τις κλιματικές συνθήκες. Οι συμπεριφορικοί προσδιοριστές αφορούν στη διατροφή, στη σωματική άσκηση, στη χρήση ουσιών, στο stress και στους ψυχολογικούς παράγοντες, καθώς και στην ανθεκτικότητα και στην εγγραμματοσύνη υγείας. Οι υπηρεσίες υγείας επηρεάζουν την υγεία μέσω της ποιότητας και της προσβασιμότητάς τους, ενώ οι βιολογικοί παράγοντες περιλαμβάνουν την ηλικία, το φύλο και άλλους γενετικούς παράγοντες.

Η υγεία επηρεάζεται κυρίως από κοινωνικοοικονομικούς παράγοντες, τις συμπεριφορές υγείας και το περιβάλλον, με τις υπηρεσίες περίθαλψης να συμβάλλουν μόλις κατά 20%. Οι στόχοι του ΟΗΕ όσον αφορά στη βιωσιμότητα προσφέρουν ένα ολιστικό πλαίσιο για την ανάπτυξη πολιτικών που βελτιώνουν τους προσδιοριστές της υγείας και μειώνουν τις ανισότητες.

Οι μεγάλες προκλήσεις υγείας της σύγχρονης εποχής περιλαμβάνουν τα χρόνια μη μεταδοτικά νοσήματα, όπως τα καρδιαγγειακά, τα μεταβολικά νοσήματα (σακχαρώδης διαβήτης, παχυσαρκία), τον καρκίνο, τα νευροεκφυλιστικά και ψυχικά νοσήματα, τις ανισότητες στην υγεία, τη μικροβιακή αντοχή, τις αρνητικές επιδράσεις από τις περιβαλλοντικές εκθέσεις και την κλιματική αλλαγή, καθώς και τις επιδημίες και πανδημίες λοιμωδών νοσημάτων.

Η υγεία είναι πολιτική επιλογή. Ένα σύγχρονο κρατικό σύστημα ΔΥ πρέπει να βασίζεται σε ισχυρές αξιακές αρχές, όπως τα ανθρώπινα δικαιώματα, η ισότητα και η βιωσιμότητα. Θα πρέπει να εφαρμόζει επιστημονικά τεκμηριωμένες προσεγγίσεις και να λειτουργεί διατομεακά σε όλα τα επίπεδα: κεντρικό, περιφερειακό και τοπικό (Δήμοι, Κοινότητες). Η πολυεπίπεδη διακυβέρνηση του συστήματος, με προσέγγιση “whole of government and whole of society”, είναι κεντρικής σημασίας για την αποτελεσματική του λειτουργία.⁴

Η σύγχρονη ΔΥ δίνει έμφαση στην υγεία και στην ευεξία (health and well-being), στη μείωση των ανισοτήτων μέσω παρεμβάσεων στους προσδιοριστές της υγείας, καθώς και στις πληθυσμιακές προσεγγίσεις που ανταποκρίνονται στις ανάγκες των ευάλωτων ομάδων. Προτεραιότητα δίνεται επίσης στην προαγωγή της υγείας με τη διαμόρφωση υποστηρικτικών περιβαλλόντων, στην αλλαγή συμπεριφορών και στην ενίσχυση της εγγραμματοσύνης υγείας.⁵

Επί πλέον, ενσωματώνει τη στρατηγική της «Υγείας σε

όλες τις πολιτικές» (Health in all policies⁶), τις παρεμβάσεις καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής (life course approach), την κοινωνική συμμετοχή, την ενδυνάμωση και την ανθεκτικότητα των κοινοτήτων.⁷ Υιοθετεί ολιστικές και συντονισμένες δράσεις στο πλαίσιο της προσέγγισης της Ενιαίας Υγείας (One Health), η οποία αναγνωρίζει τη στενή διασύνδεση ανάμεσα στην ανθρώπινη, στη ζωική και στην περιβαλλοντική υγεία. Παράλληλα, επενδύει στον ψηφιακό μετασχηματισμό (e-Health) και αξιοποιεί τις δυνατότητες της τεχνητής νοημοσύνης για την ενίσχυση της πρόληψης, της παρακολούθησης και της λήψης αποφάσεων στη ΔΥ.

4. Η ΔΗΜΟΣΙΑ ΥΓΕΙΑ ΩΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ: ΕΠΙΛΟΓΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΓΙΑ ΣΥΣΤΗΜΙΚΗ ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗ

Οι προϋποθέσεις για την αναβάθμιση της ΔΥ περιλαμβάνουν τη διασφάλιση του δικαιώματος στην υγεία για όλους, καθώς και την ενσωμάτωση της υγείας στο επίκεντρο των στρατηγικών της Πολιτείας. Η εφαρμογή των άρθρων 5, παρ. 5 και 21, παρ. 3 του Συντάγματος, που κατοχυρώνουν το δικαίωμα στην υγεία, πρέπει να λαμβάνει υπ' όψη τις σύγχρονες αντιλήψεις για την υγεία, όπως αποτυπώνονται σε διεθνή κείμενα και στον ΠΟΥ, με έμφαση στην ισότητα και στο κοινωνικό κράτος δικαίου.

Επί πλέον, απαιτείται η εξάλειψη των ανισοτήτων στην υγεία και η αποδοχή ότι η υγεία επηρεάζεται από τις συνθήκες ζωής, τις συμπεριφορές και τις πολιτικές σε όλους τους τομείς. Ένα σύστημα ΔΥ του 21ου αιώνα απαιτεί σαφή δέσμευση για την αντιμετώπιση των ανισοτήτων στην υγεία.

Η διακυβέρνηση⁸ της ΔΥ οφείλει να είναι διατομεακή και πολυεπίπεδη – σε πολιτικό, στρατηγικό, επιστημονικό και επιχειρησιακό επίπεδο. Απαιτεί την ανάπτυξη θεσμικών και άτυπων μηχανισμών συνεργασίας, τη δημιουργία στρατηγικών συμμαχιών και τη διασφάλιση της ενεργού συμμετοχής της κοινωνίας και των πολιτών.

Η υγεία και η ευεξία αναγνωρίζονται πλέον ως ισότιμοι δείκτες προόδου, δίπλα στην οικονομική ανάπτυξη και στη βιωσιμότητα. Η εμπειρία της πανδημίας ανέδειξε την ιδιαίτερη ευαλωτότητα ορισμένων πληθυσμιακών ομάδων, ενισχύοντας την ανάγκη για οριζόντιες πολιτικές.

Η ατζέντα 2030 του ΟΗΕ ενσωματώνει την υγεία ως κεντρικό πυλώνα της ανθρώπινης ανάπτυξης, ενώ η προσέγγιση «Υγεία σε όλες τις πολιτικές» του ΠΟΥ προωθεί τη συστηματική αντιμετώπιση των κοινωνικών προσδιοριστών της υγείας, τη μείωση των ανισοτήτων και τον περιορισμό των αρνητικών επιπτώσεων των πολιτικών άλλων τομέων στη ΔΥ.

Η διακυβέρνηση για την υγεία και την ευεξία συνιστά

κρίσιμο θεμέλιο αναφορικά με τη λειτουργία ενός αποτελεσματικού, συντονισμένου και βιώσιμου συστήματος ΔΥ, βασισμένου στη διαφάνεια, στη συλλογική λογοδοσία, στον διάλογο και στις συνέργειες.

Η διακυβέρνηση για την υγεία και την ευεξία έχει τους εξής στόχους:

- Την ευθυγράμμιση των πολιτικών και των παρεμβάσεων προς όφελος της υγείας, της ευεξίας, της ισότητας και της βιωσιμότητας
- Τη δημιουργία συνθηκών διαλόγου και συναίνεσης ανάμεσα σε πολιτικούς, κοινωνικούς και επιστημονικούς φορείς
- Τη δημιουργία μηχανισμών από κοινού λήψης αποφάσεων σε ανώτατο πολιτικό και στρατηγικό επίπεδο
- Τη δημιουργία μηχανισμών και διαδικασιών που θα επιτρέπουν τον συλλογικό σχεδιασμό πολιτικών, θεσμικών και άλλων παρεμβάσεων σε τομείς προτεραιότητας
- Τον επιχειρησιακό συντονισμό δράσεων σε οριζόντιο και κάθετο επίπεδο με θεσμοθετημένους και μη εταίρους.

Η θέσπιση μηχανισμών διακυβέρνησης προϋποθέτει (α) ότι θα υπάρχουν σαφείς και διακριτοί ρόλοι (για παράδειγμα, να μη συγχέονται θέματα πολιτικής ατζέντας με τεχνικά θέματα) και (β) να υπάρχει η απαιτούμενη διοικητική και τεχνική υποστήριξη.

4.1. Επιλογές στρατηγικής και θεσμικές προϋποθέσεις για μια κρατική πολιτική ΔΥ

- Η υγεία στο επίκεντρο της κυβερνητικής πολιτικής (μέσα στο ευρύτερο πλαίσιο της δέσμευσης για βιωσιμότητα και ευημερία)
- Καθιέρωση του Ανώτατου Διυπουργικού Συμβουλίου για την Υγεία και την Ευεξία σε επίπεδο Πρωθυπουργού και Υπουργών
- Θέσπιση κοινών στόχων και στρατηγικής με ενεργό συμμετοχή της Πολιτείας σε τομείς υψηλής προτεραιότητας. Στο πλαίσιο αυτό προτείνονται τρεις εμβληματικές Εθνικές Πρωτοβουλίες: για το υγιές ξεκίνημα όλων των παιδιών και την ενίσχυση της οικογένειας, για την ολοκληρωμένη αντιμετώπιση των χρόνιων νοσημάτων, καθώς και για τη θωράκιση της χώρας απέναντι σε μελλοντικές πανδημίες και τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής, σε όλα τα επίπεδα διακυβέρνησης
- Ενίσχυση του ρόλου του Κοινοβουλίου και της Επιτροπής Κοινωνικών Υποθέσεων στην υγεία, στην ευεξία και στην ισότητα

- Ενίσχυση του ρόλου της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στην υγεία, στην ευεξία, στην ισότητα και στη βιωσιμότητα
- Ενίσχυση της διπλωματίας της υγείας που συνιστά σήμερα τομέα μεγάλης σημασίας για την αποτελεσματική συμμετοχή και προάσπιση των αναγκών και απόψεων της χώρας σε διεθνείς οργανισμούς και πλατφόρμες.

Η αποτελεσματική διακυβέρνηση για την υγεία προϋποθέτει την ενδυνάμωση της πολιτικής ηγεσίας στον σχεδιασμό και στην υλοποίηση στρατηγικών ΔΥ (leadership for health), την ανάπτυξη κατάλληλων θεσμικών δομών, μηχανισμών και διαδικασιών, καθώς και την ενίσχυση των διοικητικών ικανοτήτων, των ανθρώπινων πόρων και των δεξιοτήτων. Στο άρθρο «Αναβάθμιση του συστήματος ΔΥ κεντρικά, περιφερειακά και τοπικά», το οποίο περιλαμβάνεται στο παρόν Παράρτημα των *Αρχείων Ελληνικής Ιατρικής*, εμπεριέχονται αναλυτικές προτάσεις για τη διακυβέρνηση και τον συντονισμό της ΔΥ σε όλα τα επίπεδα.

Ιδιαίτερη σημασία έχει ο συντονισμός και η συνεργασία μεταξύ Υπουργείων, Περιφερειών και Δήμων, ώστε να διασφαλίζεται η συνοχή των παρεμβάσεων. Στο εν λόγω πλαίσιο συνιστάται η θεσμοθέτηση ενός ολοκληρωμένου συστήματος διακυβέρνησης για την υγεία και την ευεξία, που θα λειτουργεί συντονισμένα σε πολιτικό, στρατηγικό, επιστημονικό και επιχειρησιακό επίπεδο.

Το Ανώτατο Διυπουργικό Συμβούλιο για την Υγεία και την Ευεξία αποτελεί τον κεντρικό μηχανισμό διακυβέρνησης σχετικά με τον στρατηγικό συντονισμό της Πολιτείας στον τομέα της ΔΥ. Αποστολή του είναι ο συντονισμός των εθνικών προσπαθειών για τη βελτίωση της υγείας του πληθυσμού, η ενίσχυση της προσέγγισης «Υγεία σε όλες τις πολιτικές», καθώς και η προώθηση του συλλογικού σχεδιασμού και της διατομεακής συνεργασίας μεταξύ των υπουργείων.

Παράλληλα, το Συμβούλιο αναλαμβάνει την ανάληψη Εθνικών Πρωτοβουλιών για κρίσιμα ζητήματα υγείας και ευεξίας, διασφαλίζει τη συνοχή των πολιτικών και των στρατηγικών που επηρεάζουν τους κοινωνικούς προσδιοριστές της υγείας και ενισχύει τη λογοδοσία της Πολιτείας απέναντι στους πολίτες.

Η Πολιτεία, στο πλαίσιο αυτό, οφείλει να λειτουργεί ως ανοικτή και διαφανής πλατφόρμα διαλόγου, συναίνεσης και συμμετοχής για όλα τα θέματα που σχετίζονται με τη ΔΥ και τη διαχείριση κρίσεων.

Με αφετηρία τις συγκεκριμένες διαπιστώσεις και στη βάση των αξιών που διέπουν ένα σύγχρονο, ανθεκτικό και ισότιμο σύστημα ΔΥ, το Σχέδιο Δράσης προχωρά σε συγκεκριμένες προτάσεις πολιτικής. Οι προτάσεις αυτές

αποτυπώνουν έναν εφικτό και τεκμηριωμένο οδικό χάρτη μεταρρυθμίσεων, με στόχο την αναβάθμιση της ΔΥ στη χώρα μας.

5. ΚΥΡΙΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ

Το Σχέδιο δίνει ιδιαίτερη έμφαση στο δικαίωμα στην υγεία, στην ισότητα και στη βιωσιμότητα, προτείνοντας τέσσερις βασικούς άξονες για τον εκσυγχρονισμό της ΔΥ: πολιτικό, επιστημονικό, στρατηγικό και επιχειρησιακό. Τονίζεται η ανάγκη να βρίσκεται η υγεία στο επίκεντρο όλων των πολιτικών και η σημασία του ρόλου της αυτοδιοίκησης στην παροχή υπηρεσιών ΔΥ σε πληθυσμιακό και κοινοτικό επίπεδο.

Η αναβάθμιση του Συστήματος ΔΥ απαιτεί εκτεταμένο διάλογο, ευρεία συναίνεση και ισχυρή πολιτική βούληση. Το Σχέδιο πρέπει να υλοποιηθεί ως Εθνικό Διατομεακό Πρόγραμμα με μεσοπρόθεσμους και μακροπρόθεσμους στόχους.

Οι 17 κύριες προτάσεις του Σχεδίου:

- **Ένταξη της υγείας και της ευεξίας του πληθυσμού στο επίκεντρο των πολιτικών και των στρατηγικών κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης** (health in all policies)
- Εναρμόνιση των στρατηγικών της ΔΥ με την **υλοποίηση των θεματικών στόχων της ατζέντας 2030 του ΟΗΕ**
- Δημιουργία **Ανώτατου Διυπουργικού Συμβουλίου για την Υγεία και την Ευεξία**
- **Αύξηση των δαπανών για τη ΔΥ** (προληπτική φροντίδα) και αναθεώρηση του τρόπου με τον οποίο καταναλώνονται οι διαθέσιμοι πόροι με στρατηγική στόχευση και βιώσιμες δράσεις
- Δημιουργία δομών και **μηχανισμών διατομεακής και διεπιστημονικής διακυβέρνησης για την υγεία** σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο (οριζόντια και κάθετα), με έμφαση στη συνεργασία, στον συντονισμό και στη λογοδοσία
- Επανασύσταση του **Εθνικού Συμβουλίου Δημόσιας Υγείας**, ως Ανεξάρτητης Αρχής ή ως αυτόνομου οργάνου
- **Αναδιοργάνωση του Εθνικού Οργανισμού Δημόσιας Υγείας (ΕΟΔΥ)** με ειδικότητες από όλο το επιστημονικό φάσμα και μετεξέλιξή του σε ένα σύγχρονο Ινστιτούτο ΔΥ
- Δημιουργία **Σώματος Λειτουργιών Δημόσιας Υγείας**
- Θεσμοθέτηση της **Ετήσιας Έκθεσης Υγείας του πληθυσμού** της χώρας προς τη Βουλή

- **Ενίσχυση του ρόλου των αιρετών Περιφερειών και των Δήμων** στη ΔΥ με διακριτούς και συμπληρωματικούς ρόλους
- **Λειτουργική διασύνδεση της ΔΥ με την πρωτοβάθμια φροντίδα υγείας**
- Δημιουργία και λειτουργία του **Ενιαίου Ηλεκτρονικού Συστήματος Δεδομένων Υγείας**
- Στο **επιστημονικό και επιχειρησιακό πλαίσιο** το Σύστημα ΔΥ θα πρέπει να μπορεί να δραστηριοποιείται αποτελεσματικά στους εξής έξι τομείς: κοινωνικούς, οικονομικούς και περιβαλλοντικούς προσδιοριστές της υγείας, συμπεριφορές υγείας, αντιμετώπιση των ανισοτήτων και των αναγκών ευάλωτων πληθυσμών, πληθυσμιακές παρεμβάσεις, εγγραμματοσύνη υγείας και ενδυνάμωση και εμπλοκή της Κοινωνίας των Πολιτών
- Δημιουργία **ενιαίου στρατηγικού πλαισίου αναφοράς** με το οποίο θα εναρμονίζονται όλα τα υπάρχοντα και τα νέα εθνικά θεματικά σχέδια και **θέσπιση εθνικών στόχων** για την υγεία, την ευεξία και την ισότητα
- Επένδυση στη **συνεχιζόμενη κατάρτιση/εκπαίδευση και ανάπτυξη δεξιοτήτων όλων των λειτουργιών ΔΥ** σε σύγχρονες πρακτικές στο κέντρο, στην περιφέρεια και τοπικά
- Δημιουργία **πλατφορμών διαλόγου και συνεργασίας** των κοινωνικών, των επιστημονικών, των πολιτικών και των επαγγελματικών ομάδων για την υγεία, την ευεξία και τη βιωσιμότητα
- Να δοθεί ειδική μέριμνα στις ανάγκες ομάδων του πληθυσμού που κατοικούν σε **απομακρυσμένες περιοχές**, όπως τα ακριτικά νησιά και οι ορεινοί οικισμοί.

Το Σχέδιο στις επί μέρους ενότητες προσδιορίζει **στρα-**

τηγικές προτεραιότητες στους ακόλουθους βασικούς τομείς της ΔΥ: εκτίμηση αναγκών υγείας του πληθυσμού, ισότητα και ευαλωτότητα, προαγωγή υγείας, ψυχική υγεία, πρόληψη και προστασία, διαχείριση κρίσεων και κοινωνία των πολιτών.

Συμπερασματικά, η πρόκληση της δημιουργίας ενός σύγχρονου, αποτελεσματικού και δίκαιου συστήματος ΔΥ στην Ελλάδα απαιτεί στρατηγική σκέψη, θεσμικές παρεμβάσεις, διατομεακή συνεργασία και κοινωνική συμμετοχή. Η εμπειρία της πανδημίας ανέδειξε την αναγκαιότητα ενός ενιαίου πλαισίου διακυβέρνησης, που θα στηρίζεται στην ηγεσία, στη γνώση και στη συνέργεια. Το Σχέδιο Δράσης που παρουσιάζεται συνιστά μια πλήρη και τεκμηριωμένη πρόταση μεταρρύθμισης, προσφέροντας τις απαιτούμενες πολιτικές επιλογές και θεσμικές προϋποθέσεις για τη θωράκιση της ΔΥ ως βασικού πυλώνα ευημερίας, ανθεκτικότητας και κοινωνικής συνοχής στη χώρα μας.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Εκφράζουμε τις θερμές μας ευχαριστίες προς όλα τα Μέλη της Επιστημονικής Επιτροπής και των Θεματικών Ομάδων για τον ενθουσιασμό, τη συνέπεια και την αφοσίωσή τους στην εμπεριστατωμένη εκπόνηση του Σχεδίου Δράσης.

Με βαθιά συγκίνηση εκφράζουμε τη λύπη μας, που η παρούσα δημοσίευση δεν θα φθάσει στα χέρια του εμπνευσμένου δασκάλου της ΔΥ στη χώρα μας, του Γιάννη Κυριόπουλου. Η συμβολή του στο εγχείρημα υπήρξε καθοριστική.

Τέλος, εκφράζουμε την ειλικρινή μας ευγνωμοσύνη στην Κωνσταντίνα Κρίτσα για την πολύτιμη τεχνική επιμέλεια και τον ουσιαστικό συντονισμό των άρθρων του παρόντος Παραρτήματος.

ABSTRACT

Public health in the 21st century – Redefining the public health system in Greece in the post-COVID eraA.D. TSOUROΣ,¹ J. KYRIOPOULOS[†],² E. THIREOS,³ K. SOULIOTIS,⁴ X. CONTIADES,⁵ A. VOZIKIS⁶

¹Former Director of Policy and Governance for Health and Wellbeing, World Health Organization (WHO) Europe and Adjunct Professor, Department of Global Health, Boston University School of Public Health, Boston, United States of America, ²President of The Institute of Health Economics – Died in 2022, ³General Practitioner/Family Physician, Director of National Health System, Head of General Directorate, National Agency for Quality Assurance in Health SA, President of Athens Medical Society, Athens, ⁴Professor of Health Policy, Dean of the School of Social and Political Sciences, University of Peloponnese, Korinth, ⁵Professor of Public Law and Social Administration, Panteion University, and President of the Center for European Constitutional Law, Athens, ⁶Professor, Laboratory of Health Economics and Management (LabHEM), Department of Economics, University of Pireus, Pireus

Archives of Hellenic Medicine 2025, 42(Suppl 1):16–22

This article outlines key policy proposals and strategic priorities for reforming Greece's public health system in the post-COVID-19 era. It emphasizes health as a fundamental human right and a core pillar of sustainable development, aligned with the UN Sustainable Development Goals. The action plan, developed within the "1821–2021 initiative" of the Bodossaki Foundation, was based on a participatory methodology, engaging the scientific community, local authorities, and civil society. It is structured around four main pillars –political, scientific, strategic, and operational– and focuses on interventions targeting health determinants, intersectoral governance, and the reduction of health inequalities. The 17 key proposals of the plan form a comprehensive road map for systemic reform, aiming to establish a modern, resilient, and equitable public health system. Public health is repositioned at the centre of policy-making, not only as a healthcare service but as a population-based approach to prevention, protection, and health promotion. Leadership, governance, coordination, and public accountability are highlighted as critical conditions for success, ensuring the integration of health into all policies and the preparedness of the system to respond to future crises and societal challenges.

Key words: Governance, Policies, Public health, Services, System**Βιβλιογραφία**

1. UNITED NATIONS. Agenda 2030: Sustainable development goals. Available at: <https://sdgs.un.org/goals>
2. ΙΔΡΥΜΑ ΜΠΟΔΟΣΑΚΗ. Σχέδιο δράσης για τη δημόσια υγεία στον 21ο αιώνα. Ίδρυμα Μποδοσάκη, Αθήνα, 2022. Διαθέσιμο στο: <https://www.bodossaki.gr/draseis-toy-idrymatos/sxedia-drasis/schedio-drasis-dimosia-ygeia>
3. WORLD HEALTH ORGANIZATION. Self-assessment tool for the evaluation of essential public health operations in the WHO European Region. WHO Regional Office for Europe, Copenhagen, 2015. Available at: <https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/344398>
4. WORLD HEALTH ORGANIZATION. The European programme of work, 2020–2025: United action for better health. WHO Regional Office for Europe, Copenhagen, 2021. Available at: <https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/339209/WHO-EURO-2021-1919-41670-56993-eng.pdf?sequence=1>
5. WORLD HEALTH ORGANIZATION. Health 2020: A European policy framework and strategy for the 21st century. WHO Regional Office for Europe, Copenhagen, 2013. Available at: <https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/326386>
6. WORLD HEALTH ORGANIZATION. Health in all policies: Training manual. WHO, Geneva, 2015. Available at: <https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/151788>
7. WORLD HEALTH ORGANIZATION. City leadership for health and sustainable development: Critical issues for successful Healthy Cities initiatives in the WHO European Region. WHO Regional Office for Europe, Copenhagen, 2024. Available at: <https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/378637>
8. WORLD HEALTH ORGANIZATION. 3. Governance for health and well-being. In: Kickbusch I, Gleicher D (eds) *Governance for health in the 21st century*. WHO Regional Office for Europe, Copenhagen, 2012:35–40. Available at: <https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/326429/9789289002745-eng.pdf>

Corresponding author:

A. Tsouros, 4 Thiras street, 115 27 Athens, Greece
e-mail: tsouros@gmail.com